

Letsch Endre

## IGAZGATÁSI TERMINOLÓGIÁNK FEJLŐDÉSI IRÁNYVÉTELE

— A VSZAT ÁLLAMIGAZGATÁSI TÖRVÉNYÉNEK ELEMZÉSE —

---

Sajnálom, hogy szaknyelvi fejlődésünk egy, immár biztatónak mondható színvonalán, a köz- illetve államigazgatásról szóló törvényeinek át tanulmányozását követően, nem köszönhetem egyértelműen büszkélkedőn tanácskozásunk résztvevőit. Habár erre a terminológiai jegyek elégséges, megnyugtató alapot szolgáltatnának, előjáróban mégis egy hűledéssel egybekötött, nem-terminológiai átkozódással vagyok kénytelen az egybegyűltekhöz fordulni.

Megengedheti-e magának egy szabad társadalom emancipált, egyenjogú nemzetiségi kultúrája, hogy az egyik legelemibb helyesírási szabály — az ELVÁLASZTÁS — arcátlan, következetes semmibevételével megintogjon minden értékbe — szaknyelvhasználati, egyszersmind tartalmi, jogrendszerbeli vívmányba vetett hitünk? Nem!

A VSZAT Hivatalos Lapja 1981/22. szám, Államigazgatási törvény (a számok a szakaszokat jelölik): 10. küldöt-trendszer, 21. dolgozó-knak, 26. javaslató-kra, 37. 104. 126. 148. vé-grehajtás(a), 44. munkate-stület 50. polgárok-knak, 55. hossz-zabb, 56. közössége-knek, 59. törvény-nyel, 62. 66. jogs-zabály, 77. vé-grehajtó, 121. fe-lügyeleti, 130. öss-zeg, 138. térítése-kre, 145. figy-elmeztés, 153. vé-gleges, 154. alacsony-abb, 157. 163. fogy-asztási, 164. szabály-ozza, 165. alkotmány-osság, 168. te-stületi.

E felismerést követően szárnysegettebben bár mint a három évvel ezelőtti szemináriumra készülődvén, de elvégeztem a terminológiai vizsgálódást is, hovatovább egy alapos (szövetségi törvény<sup>1</sup> — tartományi törvény) összevetés is elkelt volna, melynek hiányában a következő egy-két kulcsszó problematikáját fedném föl.

Osnovne odredbe — alaprendelkezések (szövetségi t.),

— alapvető rendelkezések (tartományi t.).

Fontolóra vehető, sőt javasolható még az

ÁLTALÁNOS RENDELKEZÉSEK kifejezés

használata.

A magyarországi törvényekben (pl. Tanácstörvény, Büntetőeljárás, Polgári perrendtartás) általános rendelkezések vezetnek be a szöveget.\*

Radnik — munkás (tartományi t.)

— dolgozó (szövetségi t.) — a fordító elkerüli a munkás szó alkalmazását.

Lám, nem is egyértelmű tehát az újabban közkeletű elhatárolás: radnik, radnici — munkás, munkások; radni čovek, radni ljudi — dolgozó, dolgozók. Az elemzett törvényekben tapasztalható terminológiai ingadozás, pontosabban a szövetségi fordító megoldása az én véleményemet támasztja alá, mely szerint általános, összefoglaló értelemben kerülni illdómos a munkás műszó használatát. Úgy hiszem, ily módon némiképp az egyetemes magyar nyelvhasználathoz idomulnánk anélkül, hogy vétenénk a sajtóságos öngazgatási viszonyok megkövetelte szaknyelvi szabályok ellen. A munkás szó kiiktatásával csupán a burzsoá jogi terminológiával kerülhetünk összeütközésbe, ezt a kollíziót pedig, biztos vagyok benne, közülünk senki sem veszi zokon.

A legegyszerűbb meghatározás ez lenne: a dolgozó fogalmába beletartozik minden — rendszeres testi vagy szellemi munkájából élő, a társadalmi temelésben részt vevő személy; a munkás pedig az a dolgozó, aki testi munkát végez.<sup>2</sup>

Organi uprave — közigazgatási szervek (szövetségi t.),  
igazgatási szervek (tartományi t.),

Terminológiai tevékenységünk, állásfoglalásaink értékére, erejére enged következtetni a tény, hogy az újabb keletű törvényben már a múlt szemináriumon javasolt, adekvátabbnak tartott IGAZGATÁSI műszó, kapott helyet. Persze — kevésbé magabiztosan — mindez a fordítók önképzésének is betudható.<sup>3</sup>

Vizsgálódásom alapforrása egyébiránt a tartományi Államigazgatási törvény volt, melyet csak hibe-hóba vetettem össze az egy évvel régebbi keltezésű tartományi törvénytervezettel.<sup>4</sup>

Javno ovlašćenje — közmegbízás (tartományi t.),  
közhatalmi jogosítvány (tervezet).

A maga módján mindkét fordítónak igaza van (ha ugyan nem egy személy a kettő), a tervezetének azért, mert nem bocsátkozik szótakoló kalandokba, a törvény magyarnyelvű megszövegezőjét azért illeti dicséret, mert az öngazgatástól idegen hatalmi jegyet magán viselő terminust bátran helyettesíti egy analógiás módszerrel alkotott (ha létezik közmegegyezés vagy közmegebotránkozás, miért ne lehetne ilyen műszavunk is) közmegebízás szóösszetétellel. A magam részéről nem először állok ki ez utóbbi mellett.

Hogy milyen fonák helyzetbe kerülhet egyébként az indulatos temmi-

\* A vitában elhangzott: a régebbi magyarországi törvényekben ismeretes még a bevezető rendelkezések (uvodne odredbe) kifejezés is.

Mivel szerbhorvát törvényi megszövegezéseinkben az opšte odredbe kifejezés is előfordul, az alapos nyelvi-logikai értelmezés az alap(vető) rendelkezés terminushoz is eljuttathat bennünket.

nológus a társadalmi fejlődésnek viszonylag rövidke, néhány esztendő időszakában is?! Az 1979/80-ban lebonyolított szemináriumi előadás első írott és szóban elmondott változata értelmében az államigazgatás műszo az 1. számú jegyzetben feltüntetett törvény elnevezése és hatálya ellenére is kerülendő a jugoszláviai műnyelvben (annak megfelelője, a državna uprava, a szerbhorvátban sem igen él, ritka tünemény).

Mindössze egy évvel később már módosítani kellett a fogalmazáson, hiszen időközben kezdetét vette az államigazgatásról szóló törvények előkészítésének, meghozatalának procedúrája.

Végül itt vagyunk 1982-ben, s kissé fanyar szájjal újat vallva bon-takozunk ki kényszerű — a történelem által determinált — ellentmondásunk öleléséből; fölállítjuk az időszerű kifejezéspárt:

državna uprava — államigazgatás.

Nem először vállalkozom tehát az igazgatási jogi műnyelv állapotának föltérképezésére, a kiragadott szakszavaknak egy hányada ilyképpen „állandó” vendégnek számít megfigyelésem nagytója alatt.

Ezt a jelzőt elsősorban a *hatáskör, illetékesség* szakszavak érdemelték ki. Ezúttal is végigvonulnak az egész törvényszövegen, gyakori jelenlé-tükkel egyszer kristálytisza szabatoságot, másszor viszont — mértéken felüliségük, fölöslegességük folytán — egy kis kavardást váltván ki. A „van egy jó hírem, meg egy rossz hírem” — viccek bevált sorrendjé-hez igazodva a szakmában is lássuk előbb a 10. szakasz részletét, ahol majdhogynem a terminológiai tökély mosolya köszönt ránk.

„...u vršenju poslova i zadataka u njihovoj nadležnosti”.

„... az illetékességükbe illetve hatáskörükbe tartozó teendők ellátásá-ban és feladatok teljesítésében...”

A 13. szakasz második pontjában viszont egy olyan szerbhorvát meg-fogalmazás következik, melyben a nadležnost egyáltalán nem szerepel, magyar nyelven pedig, szerintem teljesen indokolatlanul újra a hatáskör terminus segédletével oldották meg a problémát:

„2. Odgovorni su za stanje u oblastima za koje su obrazovani...”

„2. Felelősséggel tartoznak a hatáskörükbe tartozó területeken uralko-dó helyzetért...”

Például így is le lehetett volna fordítani:

Felelnek az azon területeken előállott helyzetért, melyekre alakultak.

Megjegyzést kell fűznöm továbbá a

funkcija — feladatkör, TEENDŐ, majd még inkább a

delokrug — TEVÉKENYSÉGI KOR, hatáskör, teendő fordításmeg-oldásokhoz, melyek következetlenül, hol egyik, hol másik, hol harmadik alakban bukkannak fel. A szinonímák bizonytalanságot lopnak a tör-vényszövegbe. (A kiemelt változatokat tartom helyesnek.)

Végül csupán egy kommentárt aligha igénylő rossz fordítást idéznék nyomatókként a „hatáskör — hibacsoportból”. A 38. szakasz címe:

Az igazgatási szervnek más állami és egyéb (a helyesírási hiba a Hi-vatalos Lapé, nem én vétettem) szervekhez való VISZONYA (kiemelés tőlem — L. E.).

A szöveg szerbhorvátul így indul:

U okviru svog odnosa... Magyarul pediglen:

Az igazgatási szerv hatásköre keretében...

Ha ez így folytatódik, a hatáskör szakszó amolyan szaknyelvi Jolly Jokerré válik majd, melyet mindenüvé, minden problematikus helyre be lehet csempészni, behelyettesíteni. E „Joker”-jelenség ellen kötelességem tiltakozni, hiszen az semmi jóra nem vezet, ha jogi terminológiánk a legkisebb hasonlatosság jegyeit ölti az egyébként jogi kategóriának is számító kártyajátékokkal.

Az elválasztásra vonatkozó, kissé elkeseredett hangvételű megállapításaim után most fogok másodízben nem a szó szoros értelmében felfogott terminológiai kérdés taglalásába. Nem időznék egy percig sem a biztosít divatszó terjengős kifejezésekben történő használatánál, ha nem egy, az egész törvényen végigdübörgő jelenséggel állnánk újólág szemben. Egy példa a 31. szakaszból ahol biztosítjuk a törvények és más aktusok végrehajtását, holott a szerbhorvát szövegben föllelhető obezbedene szakszó jelen esetben a megvalósít, elér változatokkal is lefordítható, sőt teljesen el is hagyható a következőképpen:

a tartományi szerv felügyeletet gyakorol és intézkedéseket tesz a törvények végrehajtása érdekében.

A jövőben jobban kellene ügyelnünk, hogy ne az általános jogi és köznyelvben koptassuk, csépeljük a biztosítás szót, hiszen éppen eleget foglalkozunk-találkozunk vele a biztosítási jog mindinkább teret hódító ágazatában.<sup>5</sup>

Zahtev — kérelem, kérés.

Erre az ok nélküli kettősségre a törvény 39. szakaszának 3. illetve 4. bekezdésében bukkanok rá. A kérdés egyáltalán nem műszó, nem műnyelvi termék, s amiként a fordító egy-két mondatnál előbb birtokosa volt a megoldásnak (helyesen mellőzte a szintén zahtev-ként fordítható követelés, igény szakszavakat), úgy kellett volna megmaradnia a hivatalosan, tán hivatáskodóbban is hangzó, de kétségtelenül szabatos kérelem alkalmazása mellett:

a társadalmi-politikai szervezetek kérelmére...

Nyelvművelő és szaknyelvápoló munkám során a mindenkori alaposágra való törekvés, a források, segédkönyvek, szakmunkák forgatása mellett gyakran ugyanolyan szükségem van bátran megbízni nyelvérzékemben, a „terminológiai intuícióban”. A 41. szakaszból merített példa azok közé tartozik, melyeknél sok kétség nincs a helyes megoldást illetőleg, mert a forrásmunkák és a nyelvérzék pontosan ugyanahhoz a megállapításhoz juttatnak el:

dogovaranje — megbeszélés<sup>6</sup>, állítanánk fel szópárunkat, míg a szövegből kiolvasható megállapodás inkább a dogovor önigazgatási műszó megfelelője, amely pedig nem kapott helyet a törvény szerbhorvát nyelvű megszövegezésében.

Nem kívánok érzélgősen fogalmazni, de tényleg nagyon szomorú vagyok, ha ugyanazon szakszövegnek két pontján teljesen megegyező for-

rásnyelvű (szerbhorvát) fordulatok jutnak szerephez, a célnyelvi (magyar) „megfejtések” pedig különböznek.

42. szakasz:

Sticanje i raspoređivanje dohotka\* — jövedelemszerzés és  
— FELOSZTÁS

Ugyanez a kifejezés a 172. szakaszban:

— jövedelemszerzés és

— elosztás.

A föntebb megadott, nagybetűs változat a megfelelő. Önigazgatási-munkajogi szaknyelvünk, s a rendelkezésre álló segédkönyveink, forrásaink, jogszabályaink szövegei efelől nem hagynak kétséget. Az elosztás párja pedig a raspodela szakszó kell hogy legyen.

Mint ismeretes, tömérdek bíráló cikk látott már napvilágot a poslovanje — ügyvitel elszűrkitett és gyakorta helytelen fordításmegoldás kapcsán. Előző tanácskozásunkon ez a kérdés nem egyszer került a vita homlokterébe. Jelen tanulmányomban is megvizsgálom a poslovanje — ügyvitel (a tervezetben)

ügyintézés (a törvény 48. szakaszában)

(kancelarijsko) poslovanje — (hivatali) ügykezelés

(a törvény 91. szakaszában szereplő) szó- és kifejezéspárok.

Ha gondos értelmező elemzést végzünk, könnyen leszögezhető: szemben a tervezet immár értelemzavaróvá koptatott változatával a hatályos szöveg első verziója a helyes, javasolt. Ezen felül a harmadik kifejezéspár is kifogástalan. A kancelarijsko poslovanje állandó hivatali nyelvi vonzat, melynek magyar variánsa csakis ebben a megadott formában honos. Szó sincs tehát a

poslovanje — ügyintézés, ügykezelés (vétkes) szinonímahasználatról. Meg kell azonban mondanom, hogy terminológiánk jogos határozottságom ellenére igen eltérő alakokkal oldja meg a kifejezés magyarítását, pl.:

irodai ügyintézés (törvénytervezet)

irodai ügyvitel (önigazgatási szótár).

Sebaj, lényegbevágónak tartom, hogy szinte kivétel nélkül a később született munkák, törvények tartalmazzák a pontos(abb) terminusokat, ami csakis az egyenesvonalú fejlődés ékes bizonyítéka.

Igen egyszerűen fölfedhető és kijavítható hiba: az 52. szakaszban dokumentum helyett nyugodtan mondhatunk okmányt is, hiszen pontosan ugyanazt teszi, mint az anyanyelvünk „biztonságát” aláaknázó idegen szó. Ötletem, nézetem nem új keletű. Nyelvvédőinknek már a múlt században is egyik vesszőparipája volt az effajta gyomlálgatás.\*\*

\* A vitában elhangzott: a személyi jövedelmek esetében a szerbhorvát jogi terminológia nem alkalmazza a raspoređivanje műszót. Raspodela ličnih dohodaka — (a) személyi jövedelmek elosztása.

\*\* E sorok írója megjegyezte, s a vita alakulása is bizonyította: az idegen szavak, bár fontos, de már nem központi problémája a magyar nyelv művelésnek. Jugoszláviai viszonyok közepette mégis gyakorta kell kiküszöbölünk a szövegekben jelen lévő idegen szavakat, mert azok nagy hányada nem a meghonosodás, hanem nyelvhasználati gondozatlanságunk, renyheségünk eredménye.

Az 54. szakasz utolsó sorában egy érdekesítő esettel találkoztam. A fordító egyidejűleg nagy szakértelemmel adta meg a nyelvileg-jogilag tökéletes, szabatos, pontos kifejezést, s a látványos értelmezés iskolapéldáját végrehajtva tárta elénk a per jog közismert terminus technicusát: jogorvoslati utasítás — pouka o pravnom leku, hangoznék a szópár, ha szótárt ütnék fel, csak hogy ez esetben az eredeti, pontosabban a hiteles szerbhorvát megszövegezés másmilyen, kicsit a fogalom meghatározásába hajló körülíráshoz folyamodik.<sup>8</sup> Ha tehát az eredetihez való mindenkor teljes hűség szélsőséges képviselői lennénk, valószínűleg érelyesen bírálánk a fordító elkalandozását a forrásnyelvi fogalmazásmódtól. Ezt azonban mégsem tesszük, mert szaknyelvápolásunk természet-szerűleg a vaskalaposság, merevség helyett, a rugalmas tárgyilagosság tetszetős elvét vallja. A kifejtettek értelmében kimondhatjuk, hogy ezúttal nyelvileg csiszoltabb, terminológiai precízebb eredeti is elképzelhető lett volna.

Örvendetes jelenségnek könyvelem el, hogy bár az egy-két évtizeddel ezelőtti általános nyelvművelő szakirodalom<sup>9</sup> kissé lemondóan foglalt állást a megtart (pl. törvényt, szabályt, ígéretet) helyes mivolta mellett, sziszifuszinak ítélve meg a német einhalten tükörszavaként elharapódzott betart szó elleni küzdelmet, ma már az élő és írott, a köz- és szaknyelvben egyaránt újra teret hódít a régebbi *megtart* változat. Szép példával erősíti meg az elmondottakat törvényünk 55. szakasza.

Nem nehéz azonosítani az egy szakasszal alább látható kifejezéspárban rejlő hibát:

upravna stvar — igazgatási dolog.

A dologi jogban természet-szerűleg nem érheti szó a ház elejét a stvar — dolog fordítás miatt, hiszen így egy szemet se vétünk a terminológiai helyesség ellen (e jogágban a stvar — tárgy a bajosan kiűzhető hiba), az igazgatási eljárásban azonban egyértelmű, hogy az általános eljárásjogi szabályokat kell megtartani.

Helyesen: upravna stvar — igazgatási ügy.

Államigazgatási törvényünknek a testületi igazgatási szervekkel foglalkozó részéhez érkező újlag igyekeznünk kellene valamiként megszüntetni az anyanyelvünk állítólagos korlátaiból, ha úgy akarjuk vélt szókinési szegénységéből származó terminushasználati homályt. Fogalmam sincs, a szerbhorvát komitet, komisija szavak láttán (mily szerencse! az odbor szóóriással ezúttal nem kellett megvívni) miért van szükség rögvest a teljesen idegenszerű komité mentőangyal szárnyai alá bújni.

Össze kéne már dugni a fejünket e téma kapcsán. Itt az alkalom. A magam részéről a BIZOTTSÁG, KÜLÖNBIZOTTSÁG kettős mellett az archaikus BIZOTTMÁNY reaktivizációjától sem riadnék vissza.\* Sike-

\* A heves disputa végeredménye: nem az „erőszakos” szóalkotás, hanem a konkrét eset jellegétől függő jelzős szerkezetek, konstrukciók megteremtése hozhatja meg a hön áhított sikert. Alap- (és egyetlen) szavunk tehát a bizottság legyen, melyet azután kedvünkre alakíthatunk pl. vizügi bizottsággá, (köz)igazgatási, sőt vizügi közigazgatási bizottsággá is.

rünk tiukát az egységesítésben látom. Még egy adag művi, mesterséges beavatkozás is kevesebbet árt szaknyelvünknek, mint a lépten-nyomon kiütőköző bizonytalankodás, ingadozás, kölcsönzés, idegen szavak segedelme . . . .

„Gazdasági és társadalmi életünk sok kifejezése szó szerinti fordítás eredménye. Munkaakció társadalmi vagy önkéntes munka helyett; helyi iroda (mesna kancelarija) helyi hivatal helyett, habár a „kancelarija” nemcsak iroda, hanem hivatal is; szociális munkás (szociális gondozó); gyermekpótlék (családi pótlék); félig szakképzett (betanított) munkás; fogyasztói kölcsön (árúvásárlási kölcsön); jövedelemmegvalósítás (jövedelemszerzés).<sup>10</sup>

Kossától, a jugoszláviai magyar nyelv művelés halhatatlanjától itt első sorban a helyi iroda kifejezésnek törvénybeli helytelen alkalmazása okából idéztem, s természetesen azért is, mert írásai tevékenységünk alapvető forrásai, s ha a fordító — valljuk meg — néha elfásuláshoz vezető munkája során belelapozna könyveibe, nem csupán szarvashibáktól mentesülhetne, mi több, a fölüdültető ön(tovább)képzés igényét is kielégíthetné.

Ezen a ponton egyébként — szerencsére kivételesen — azt vagyunk kénytelenek leszögezni, hogy a korábbi fordítói vállalkozás, a tervezet terminusa a pontos, illetéknépp:

mesna kancelarija — helyi hivatal.

A 112., 113. és 119. törvényszakaszban három apróbb észrevételt tettem, s miután nagyobbakban — jogi nyelvi föltörésünknek hála — nem bővelkedünk, ezeket bátorkodom nyilvánosságra hozni.

Szórendi kifogás: „A felügyelőnek a felügyeleti ellenőrzés gyakorlása-kor joga van, hogy:

— meghallgasson személyeket (ügyfeleket);

— átnézzon személyazonosságot bizonyító okmányokat; . . .

Érzésem szerint, alanyi ragozás esetében a „személyeket hallgasson meg” — szórend a legmagyarosabb.

Az írásos határozat (pismeno rešenje) helyébe én a műnyelvben gyakoribb, *írásbeli határozat* kifejezést javasolnám, bár a magyar nyelvű törvényalkotó által kiválasztott forma sem nevezhető tragikusnak. S ha már — indokoltan — a mindenkori „magasfokú szaknyelviséget” kívánjuk megkövetelni, kifogást emelhetünk a helyszínen bírságot vonzat ellen is.

Izreći mandatnu kaznu — helyszíni bírságot ró ki — ez az igazi megoldás.

Zakonski osnov — törvényadta alap, áll a szövegben. A köztudatba pedig jobb lenne a *törvényi alap* kifejezést beoltani (gyakori, árnyalatnyi hiba még a törvényes alap változat alkalmazása).

Szakt munkámban még egyszer, ígérem most már utoljára ereszték meg általános nyelvvédésbe csapó fejtegetést. A törvényben (124. szakasz) magyartalanul áll:

S završenim pravnim fakultetom — befejezett jogtudományi karral.

Helyreigazítva: — jogtudományi egyetemi végzettséggel vagy elvégzett jogi egyetemmel.

Bizonyos, hogy e szövegkörnyezetből kimetszve, bárminemű szótárban (vagy felsőoktatásunk szerveződését ecsetelve) a fakultet — kar, s univerzitet — egyetem volna az egyedüli helytálló szósor, ha azonban a magas képesítés égboltjába röppenünk — hasonlataim ne legyenek szent-ségtörés — választásunknak a líraibb (egyetem) szakszóra kell esnie.

Fontosabb viszont, hogy az ugyanazon kifejezésbe csúszott másik, nagyobb, igen sűrűn akadémikuskodó hibát temessük el:

završiti pravo — befejezni a jogot.

Ez bizony tükörkép a javából, üvegét hiába egyengetjük, egészséges fénytörésű sosem lesz. Magyarán: elvégzi a jogot...

Elemzett jogszabályunk harmadik részéhez érkezvén vissza kell utalnom a radnik — dolgozó kérdéshez fűzött magyarázathoz. Mivelhogy, ha az itt, még egyszer leírt módoszat a jó, mindenféleképpen vonatkoztatni szükséges a radna zajednica — munkaközösség fordításra is, melyet analóg alakzattá kell átdolgozni. Ha nem is a legtudományosabb érvet, de értékes ismeretet szolgáltathat legnagyobb kétnyelvű újjvidéki munkaszervezetünk, a Forum nyelvi szokása:

radna zajednica — dolgozói közösség.\*

Üdvös lesz népszerűsíteni, általánossá tenni.

Egy feszélyező stílustalanság a 130. szakaszból: „... határozatában meghatározott feladatkör...” megszabott, megadott, megállapított, rögzített, lefektetett, kitűzött, megnevezett sőt felfektetett. Ennyit tudam segédkönyv nélkül, egy szuszra felsorakoztatni. Lássuk mit mond a stílusharcba (nem mindig) hívható segédkönyv<sup>11</sup>: determinál, definiál, értelmez, precizíroz, körülír, s a már említett megállapít és megszab is helyet kap a meghatároz címszóban. Az egy tucatnyinál is több „jelölt” közül, ha nem is bármelyik, de jó néhány (lásd a kiemeléseket) árnyaltabbá tehetné volna az általam is annyiszor letaglózott, mindamellert szeretetet hivatali (hivatalos) jogi nyelvünket.

A 137. szakaszban ez olvasható:

Zakup poslovnih prostorija — irodahelyiségek haszonbérletére. Kifogástalan-e ilyen formában ez a fordítás, avagy netán bérlet/bérletet kellett volna említeni? Vajon melyik változatunk lesz az elfogadható?

Zakup — bérlet vagy

— haszonbérlet?

A problematika nem csupán terminológiai jellegű, hanem bizony a polgári jog közepébe hatol s a megoldáshoz nem egy ásonyomnyit, ötöt-tízet is le kell ásni.

A jugoszláv jogtudományban a bérlet és a haszonbérlet egységes szerződési kategória, melyen mindazonáltal a terminológiai, no meg köznyelvi differenciálódás jelei is megmutakoztak. Jugoszlávia különböző

\* A vitázók a következő kifejezéspárokat is említették: kolektiv — dolgozói közösség, s radna zajednica zajedničkih poslova — a közös szolgálat munkaközössége. Javaslat: ez utóbbi szakszónak továbbra is megvan a létjogosultsága.



vidékein eltérő jelentéstartalommal telítődtek a zakup, najam, kirija, arenda szakszavak. A zakup fő rokonéltelmű társa természetesen a najam, amely műszó azonban a mai jogi nyelvben<sup>12</sup> nem él külön életet, a két fogalom egy kalap alá tartozik. Vállalkozásunknak, hogy terminológiailag elkülönítsük e fogalmakat:

zakup — haszonbérlet

najam — bérlet — csak l'art pour l'art minősége van.

Ami azonban engemet személy szerint kiegyensúlyozottá tesz, megnyugtat e kérdésben, az hogy a célnyelven, magyarul, sem terminológiai sem tartalmi zavar nem léphet föl.

A magyar jog „... a bérletet és a haszonbérletet akként különbözteti meg, hogy az előbbiben csak a dolgok használatának átengedésére irányuló szerződést lát, míg az utóbbi alatt a dolog gyümölcsseinek szedésére is irányuló ügyletet lát.”<sup>13</sup>

Miután taglalt esetünkben nyilvánvalóan lakásbérletszerű viszonyról (azaz irodahelyiség bérletéről) van szó, mely esetben a gyümölcszedés joga/lehetősége eleve tárgyaltan,\* a törvényi megoldás (haszonbérlet) ezúttal helytelen. Ami persze nem változtat az alaptényen: ha a haszonbérlet a hasznos hajtó dolog használatára és hasznainak szedésére jogosult, a haszonbérlet (zakup) esete forog fenn.

E körülménytést igénylő bővebb értekezést követőleg szólhatnak még néhány apróbb nyomdahibáról pl. szervezet (szervet helyett — értelemzavaróan) vagy Végrehajtó tanács (ez utóbbi szó kis kezdőbetűvel), ám a „szőrzés” ne legyen céltom.

Jelképesen, egy felemás példával, de maradéktalan optimizmussal fogom munkámat berekeszteni azaz a vitát megnyitni.

207. szakasz:

„Na osnovu javnog konkursa odnosno javnog oglasa iz stava 1. ovog člana zasniva se i radni odnos na odredeno vreme.”

„Az 1. bekezdésben említett nyilvános pályázat illetve nyilvános hirdetés útján kell a határozott idejű munkaviszonyt is létesíteni.”

Az utóbbi időben szinte mindenki, mindenütt, és mindig igekötősen — meghatározott időt emlegetett írott szövegekben, pályázatok téglalapjaiban és a beszélt nyelvben egyaránt. Anyanyelvünk szelleméhez az igekötő nélküli alak áll közelebb:

radni odnos na odredeno vreme — *határozott* idejű munkaviszony, még pontosabban (!) **HATÁROZOTT IDŐRE SZÓLÓ MUNKAVISZONY**<sup>14</sup>; ugyanakkor ugyanez vonatkozik a

radni odnos na neodredeno vreme kifejezésre is —

*határozatlan időre szóló munkaviszony.*

Nem makulátlan, nem eufóriás a „csak így tovább” — biztatás, ám szavaimba egy hangyányi ironia vagy elmarasztalás sem vegyül midőn sarkalló szóimat az egybegyűltekhöz továbbítom: folytassuk a harcot az

\* A vita hevében elhangzott: itt eszmei haszonbérlet esetében állunk szemben a jogi gyümölcsötetés (pl. albérlet) lehetőségével.

elérhetetlennek látszó, de megközelíthető (jogi) nyelvi tökéletességért! Négy év alatt négy mérföldet közeledtünk hozzá. Egy percre se gondoljuk, hogy a táv végtelen hosszú!

### *Jegyzetek*

- <sup>1</sup> Törvény az államigazgatási rendszer alapjairól, valamint a Szövetségi Végrehajtó Tanácsról és a szövetségi közigazgatási szervekről, a JSZSZK Hivatalos Lapja 1978/23.
- <sup>2</sup> Nyelvművelő kézikönyv, Akadémia Kiadó, Budapest, 1980, 439. l.
- <sup>3</sup> Az általános (köz)igazgatási eljárásról szóló törvény magyar nyelvű fordításának bírálata, Létünk 1980/6.
- <sup>4</sup> Törvénytervezet az államigazgatásról, Küldöttek Híradója 1980. július 3.
- <sup>5</sup> Hivatalos nyelvünk kézikönyve, Pénzügyminisztérium, Államigazgatási Szervezési Intézet, Budapest 1978. 55, 298. lap.
- <sup>6</sup> Önigazgatási és egyéb társadalmi-politikai kifejezések szótára, Újvidék, 1979.
- <sup>7</sup> Vesd össze az Államigazgatási törvény 91. szakaszának 2. bekezdését. A magyar nyelv értelmező szótárának ügykezelés címszavával.
- <sup>8</sup> „... i da ga upute na mogučnost korišćenja pravnih sredstava.”

### *Függelék*

E dolgozat a következő törvények terminológiáját elemzi, azaz vette figyelembe:

1. Törvény az alapvető tulajdonjogi viszonyokról (A Jugoszláv Szocialista Szövetségi Köztársaság Hivatalos Lapja, 6/1980. sz.)
2. A tulajdonjogról és más dologi jogokról szóló törvény tervezete (Képviselőházi Szemle, Belgrád, 25/1981, 1981. dec. 18.);
3. Törvény a lakásviszonyról (Vajdaság SZAT Hivatalos Lapja, 12/1982. szám);
4. Törvény a lakástárstulajdonról (Vajdaság SZAT Hivatalos Lapja, 28/1980. szám);
5. Törvény az ingatlanforgalomról (VSZAT Hivatalos Lapja 11/1975. szám);
6. Törvény az üzlethelyiségek tulajdonjogáról (VSZAT Hivatalos Lapja, 42/1980. szám);
7. Törvény a lakástárstulajdonról (a Szerb Szocialista Köztársaság Hivatalos Közlönye, 14/1980. szám);
8. Törvény az üzletépületekről és üzlethelyiségekről (a Szerb Szocialista Köztársaság Hivatalos Közlönye, 20/1977. szám);
9. Törvény az ingatlanforgalomról (a Szerb SZK Hivatalos Közlönye 43/1981
10. Törvény a telek és épületek forgalmáról (A Jugoszláv Szocialista Köztársaság Hivatalos Lapja, 43/1965, 57/1965, 17/1967. szám);
11. Törvény a lakásszövetkezetekről (VSZAT Hivatalos Lapja, 11/1977. szám).

## Rezime

### Pravci razvoja upravno pravne terminologije (Analiza Zakona o državnoj upravi SAP Vojvodine)

Autor seminarskog predavanja, prezentovanog 28. X 1982. godine na terminološkom seminaru u Senti, konstatuje da je postignut zadovoljavajući razvitak u pogledu korišćenja adekvatnih termina odnosno iznalaženja specifičnih rešenja karakterističnih za samoupravne društvene odnose na mađarskom jezičkom području prava u Jugoslaviji. Istovremeno ukazuje i na određene nedopustive slabosti koje se ispoljavaju u upotrebi pogrešnih termina, šta više i u nepridržavanju osnovnih pravila pravopisa mađarskog jezika u Službenom listu SAPV.

U radu se u prvom redu bavi detaljnom analizom Zakona spomenutog u naslovu, no u manjoj meri je iskorišćena i mogućnost komparacije na relaciji savezni zakon — pokrajinski zakon te pokrajinski nacrt zakona — konačan, usvojen pokrajinski zakonski tekst.

Autor se ne bavi isključivo upravno pravnom terminologijom u užem smislu već u auditorijumu odnosno čitaocima obraća i povodom analize nekih važnijih pitanja iz domena drugih ključnih pozitivno pravnih disciplina, na primer građanskog prava (stvarnog i obligacionog).

Autor seminarskog predavanja, prezentovanog 28. X 1982. godine na terlu već se auditorijumu odnosno čitaocima obraća i povodom analize nekih važnih kojih se treba pridržavati u nauci o jeziku prava (problem stvaranja novih reči, kovanice, doslovni prevodi, strane reči, sinonimi itd.).

U svojim beleškama, autor osim taksativnog nabrojanja korišćenih izvora daje i konkretne rezultate terminološkog usaglašavanja koje je produktovala diskusija vođenja povodom referata-predavanja podnetog na spomenutom naučnom skupu.

## Резюме

### Пути развития административно-юридической терминологии

#### (Анализ Закона о государственном правлении Социалистического Автономного края Воеводины)

Автор семинарской работы, прочитанной 28 октября 1982 г. на семинаре терминологии в Сенте, констатирует, что замечается положительное развитие использования соответствующих терминов в венгерской словесной области по вопросам права в Югославии, что замечается присутствие в языке специфических решений характерных для самоуправленческих общественных отношений. В то же самое время, автор указывает на определённые недопустимые слабости, которые замечаются в употреблении ошибочных, неправильных понятий, даже в несоблюдении основных правил правописания венгерского языка в выпуске „Службени гласник“ САПВ.

В своём труде автор в первую очередь даёт подробный анализ Закона, упомянутого выше. Однако, в меньшей мере использована

возможность сравнения законов союзного закона — краевого закона, проекта краевого закона — законченного, усвоенного текста краевого закона.

Автор не занимается исключительно административно-юридической терминологией в более узком смысле. Ко своим слушателям и читателям он обращается и по поводу анализа некоторых более важных вопросов из области других ключевых положительно-юридических дисциплин, например гражданского права (действительного и облигационного).

Автор не стесняется непосредственно высказывать своё мнение и в связи некоторых значительных вопросов общего развития языка, также не стесняется наметить некоторые принципы, которых необходимо придерживаться в науке о языке юриспруденции (проблем словообразования, неологизмы, буквальные переводы, иностранные слова, синонимы и т.д.).

В своих записках автор кроме таксативного перечисления использованных источников даёт и конкретные результаты терминологического усогласовывания, ставшие заключениями после прений по поводу доклада-лекции, прочитанной на вышеупомянутом научном собрании.